

Tevrat'a Göre İnsan Hayatı ve Onurunun Kutsallığı

Sevde YAMAN
Doktora Öğrencisi,
svde.yaman@gmail.com

Öz

Yahudi geleneğine göre insanlık Âdem'den sonra Nuh'tan türemiştir. Nuh'un 10. kuşaktan torunu olan İbrahim Yahudilerin soy atasıdır. Yahudiliğe göre bütün insanlar Tanrı'nın suretinde yaratıldıkları için saygındırlar. Yahudilik insan hayatı ve onurunun dokunulmaz olduğunu kabul etmiştir. Bu makalede Yahudiliğin ana kaynağı olan Tevrat'ta insan hayatı ve onurunun muhafazasının nasıl sağlandığı konusu ele alınmaktadır. Makalede ilk olarak Yahudiliğin insan algısı ele alınmış, temel kaynaklarda Yahudiler ve yabancıların konumu tanıtılmıştır. Daha sonra Tevrat'ta yer alan insan hayatı ve onurunu korumaya yönelik hükümler taranmış, her konu iki örnek üzerinden çalışılmıştır. İnsan hayatının korunması konusu öldürme ve yaralama suçları üzerinden, insan onurunun korunması konusu da kölelik müessesesi ve zina ile zina iftirası konuları üzerinden ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yahudilik, Tevrat, İnsan Hayatı, İnsan Onuru, Dokunulmazlık.

Sacredness of Human Life and Dignity in Torah

Abstract

According to Jewish tradition the humankind come from Adam and Noah's lineage. Judaism teaches that human being was created in the image of God and thatswhy is venerable. Judaism states that human life and dignity is inviolable. This article discusses that how the preservation of human life and dignity is ensured in Torah, which is the main source of Judaism. First of all in the article it is dealt the human perception of Judaism and it is introduced the position of the Jews and non-Jews in the primary Jewish sources. Afterwards, the laws of Torah to protect human life and dignity are surveyed and each topic is discussed through two examples. The topic of the protection of human life is discussed considering the sins of killing and mutilation, while the topic of the protection of human dignity is discussed considering the institution of slavery, adultery and defamation of adultery.

Keywords: Judaism, Torah, Human Life, Human Dignity, Immunity.

Giriş

İnsan hayatı ve onurunun muhafazası Yahudilikte önemli bir konuma sahiptir. Bundan dolayı Yahudilikte konuyla ilgili farklı düzenlemeler yapılmıştır. Ne var ki bu düzenlemelerde Yahudilik dini ve etnik mensubiyeti esas alıp kendi mensupları ile diğerleri arasında, özgür birey ile köle arasında fark gözetmediği için bu kuralların gerçek eşitliği ve adaleti temsil ettiği söylenemez. İsrailoğulları'nın Tanrının özel ve kutsal halkı olduğunu ifade eden Tevrat, onlara sunduğu hakların aynısını Yahudi olmayanlara ve özgür olmayanlara tanımadığı için ilgili hükümlerin özgür Yahudi bireyin hayatını ve onurunu korumayı hedeflediğini söylemek isabetli olacaktır. Bu çifte standart Yahudi din âlimleri rabbiler tarafından daha da geliştirilmiştir. Sosyal ve tarihsel tecrübelerden yola çıkan rabbiler aradaki farkı daha da derinleştiren yorumlarda bulunmuşlardır.

İnsan hayatı ve onurunun muhafazası konusu Tevrat'ta önemli bir yer tutmaktadır. Bu gaye ile Tevrat çeşitli düzenlemelerde bulunmuştur. Bu düzenlemelerin tamamını kapsamak bir makalenin sınırlarının çok çok ötesindedir. Bu nedenle konu burada ilgili hükümlerden en yakın bağlantı içerisinde olan temalar üzerinden anlatılacaktır. Önce Yahudilikte insan algısı anlatılıp Yahudiliğin Yahudi olan ve olmayanlara bakışına değinilecektir. Ardından konu insan hayatına yönelik öldürme ve yaralama, insan onuruna yönelik kölelik, zina ve zina iftirası örneğinde ele alınacaktır.

Yahudilikte İnsan Algısı

Yahudiliğe göre insanlık Âdem'in ve Nuh'un soyundan gelmektedir. İnsanlığın ilk atası Âdem'dir. Âdem'den Nuh'a kadar on nesil geçmiş, bu süreçte insanlar arasında fesat meydana gelmiştir. Tanrı insanları uyarmak için Nuh'u göndermiş ve ilahi hitaba uymamaları üzerine onları tufan ile cezalandırmıştır. Tufan olayıyla bütün canlılar yok olmuş, sadece Nuh ile üç oğlu ve eşleri gemide kurtulmuşlardır. Ondan sonraki süreçteyse bütün insanlık onlardan türemiştir. Buna binaen Yahudi kaynakları Nuh'u insanlığın Âdem'den sonra ikinci atası olarak görüp insanları önce Âdemoğulları, sonra da Nuhoğulları olarak isimlendirirler. İbrahim'e kadar bütün insanlık aynı Nuh'a verilen yedi hükme uymakla yükümlü olmuşlardır.¹ Aradaki fark İbrahim ile ortaya çıkmıştır. İbrahim ile Tanrı ahitleşmiş, böylece İbrani ulusunun ilk tohumları atılmış, bu ulus olma süreci Musa ile yapılan Sina ahidinde tamamlanmıştır. Sina ahidinde İsrailoğulları Nuhoğulları statüsünden ayrılarak yeni bir kimlik kazanmış, geriye kalan bütün insanlar Nuhoğulları statülerini sürdürmüştür.² Böylece bu kavram İsrailoğulları dışında herkesi ifade eder olmuştur. Dolayısıyla

¹ Eldar Hasanov, *Nuh Kanunları ve Nuhilik* (İstanbul: İSAM, 2015), s. 58-66.

² Nahum Rakover, *Law and the Noahides: law as a universal value* (Jerusalem: The Library of Jewish Law, 1998), s. 7; Joseph P. Schultz, *Judaism and the Gentile faiths: comparative studies in religion* (New Jersey: Associated University Presses, 1981), s. 360.

Yahudilikte insan algısı temelde Nuhi/ Nuhogulları ve İsraili/İsrailoğulları şeklinde tezahür etmektedir.³

Zaman içerisinde Nuhogulları içerisinde çeşitli inançlar ortaya çıkmış, insanlar farklı inançların peşine düşmüştür.⁴ Nuhogulları da kendi aralarında ikiye ayrılmış, doğru yoldan sapanları, yani ilahi ahkâma uymayanları ifade etmek için *Oved Avoda Zara* kavramı kullanılmaya başlamıştır. Lügatte “başka (tür) ibadet eden” anlamına gelen *Oved Avoda Zara* kimliği bir şemsiye kavram olup Nuhi kimliği dışında kalan tüm yabancıları ifade etmek için kullanılmıştır. Buna binaen Yahudi bakış açısıyla bütün insanlığın İsraili ve yabancılar, yabancıların da Nuhi ve *Oved Avoda Zara* kimliklerine ayrıldığını söylemek mümkündür.⁵ Yahudi din bilginlerinin dini hükümler üzerine çalışarak oluşturdukları rabbani kaynaklarda yabancılarla ilgili her iki şemsiye kavrama yönelik atıflar mevcuttur.

Yahudilikte yabancıları tanımlamak maksadıyla çeşitli yabancı kavimlerden bahsedildiği için kaynaklarda birden çok yabancı kimlik adlandırılması yer alır.⁶ Nuh Kanunları'na uyan yabancılar dışlanmayan, makbul yabancılar gibi geriye kalanlar bu sınıflandırma dışında tutulmuştur.

Yahudilikte Yabancı algısı

Tanrı'yla ahitleşme düşüncesine dayanan ve seçilmişlik düşüncesiyle desteklenen Yahudi kimliği bir kavram olarak var olmak ve varlığını sürdürmek için karşısında hep bir Yahudi olmayan, bir yabancı kimliği yerleştirerek kendisini diğerlerinden ayırmıştır. Etnisiteyi esas alan düşünce hep bu zihniyete dayandırılarak kendisini var etmiştir. Buna binaen hem kimlik hem teolojik bağlamda olsun Yahudi geleneğinde yabancı kavramı özel bir konuma sahiptir.⁷

Yahudilikte yabancı kavramına tasvirici ve değerlendirci olmak üzere iki perspektiften yaklaşmıştır. Tasvirici ifade ile yabancıların durumlarına bakıp onların nasıl olduklarının belirtildiği kastedilmektedir. Değerlendirci ifade ile de Yahudilerin yabancıları nasıl gördüklerinin belirtildiği kastedilmektedir. Dolayısıyla tasvirici perspektif objektif olduğu halde değerlendirci perspektifin subjektif olduğu aşikârdır. Yabancıların durumları tasvir edilerek putperest anlamında *Oved Avoda Zara* kimliği, değerlendirci bakış açısıyla da Nuhi hüviyeti oluşturulmuştur. Tarih

³ Hasanov, *Nuh Kanunları ve Nuhilik*, s. 252.

⁴ Rabbani kaynaklarda Nuh Kanunları'nın uygulanmadığı bilgisi verilmektedir. Bkz., TB.Baba Kamma 38a; TB.Abodah Zarah 2b; *Midrash Rabbah* (ed. H. Friedman, Maurice Simon, London: Soncino Press, 1939), Genesis 24:5.

⁵ Eldar Hasanov, “Nuhi kimliği bağlamında Yahudilikte yabancı algısı”, *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi* II:1, (2015), 137-160, s. 139-141.

⁶ David Novak, “Gentiles in Rabbinic thought”, *The Cambridge history of Judaism IV: the late Roman-Rabbinic period*, (ed.) Steven T. Katz (Cambridge: Cambridge UP, 2006), s. 648-659.

⁷ Hasanov, “Yahudilikte yabancı algısı”, 140.

boyunca İsrailoğulları farklı sosyal ve politik şartlar altında yabancılarla karşılaşmış ve ilişkiler kurmuştur. Bu ilişkilerde yaşanan olumlu ve olumsuz tecrübelerle şekillenen görüşler yabancıya bakışın teşkilinde etkili olmuştur. Dolayısıyla Yahudilerin yabancılarla bakışı, onların kendilerine yönelik davranışlarının bir yansıması şeklinde olmuştur.⁸ Tecrübelerle sabit olan bu nitelermeler aslında yabancıların nasıl olduklarına ilişkin tasvirici görüşlerdir ve subjektif niteliktedir. Bundan başka, konuyla bağlantılı olarak bir de Yahudi geleneğinin içinden gelen Nuhoğulları kavramı mevcuttur. Kimlik tasnifinde bu kavram makbul yabancıyı ifade etmektedir. Değerlendirici bakış açısından hareketle oluşturulduğu için bu kimliğin Yahudi üstünlüğü şeklindeki psikolojik arka planı yansıttığı, yani yabancıların nasıl olmaları gerektiğini ifade ettiği söylenebilir. Bu açıdan Nuhoğulları hüviyeti, bir dayatma kimliği mahiyetindedir. Yahudi geleneği geçmişe dönük bir tepitte bulunarak bu kimlik tasnifini ortaya çıkaran kırılma noktasının Sina vahyi olduğunu varsayar.⁹ Fakat rabbilerin konuya ilişkin yorumlarında Sina vahyi öncesi dönemde de İsrailoğulları'nın üstünlüğünün var olduğu kanaati dikkat çekmektedir. Sina vahyi bir nevi bu üstünlüğün tescilidir. Diğer kavimlerin Tevrat'ı kabul etmemeleri, sadece İsrailoğulları'nın Tevrat'ı kabule yanaşmaları hakkındaki yorumlar¹⁰ onların bu dönemde de diğer kavimlerden üstünlüğünü varsayan psikolojik arka plandan neşet etmiştir.¹¹ Rabiler bu üstünlüğü haklı gösterme gayretinde olmuş, bu bağlamda yorumlarda bulunmuştur. Bu, söz konusu müessesenin en bariz özelliğidir. Sina öncesi dönemde Yahudi üstünlüğünü vurgulayan kavram, vahyin neden yabancı kavimlere değil de İsrailoğulları'na geldiği, dolayısıyla vahye mazhar olmak için önkoşulların ve İsrailoğulları'nı bu dönemde yabancı kavimlerden üstün kılan karakterlerin neler olduğuna ışık tutar. Sina sonrası dönemde Yahudi üstünlüğünü yansıtan yönüyle kavram dünyadaki bütün gayr-ı Yahudileri kapsamakta ve onların statüsünü ifade etmektedir. Bu kavramın pratikteki temel işlevi, Mesih dönemiyle ilişkili olarak nitelenmiş olmasıdır. Bu dönemde Yahudilerin dünyaya egemen olacakları ve yabancıları Nuh Kanunları'na tabi kılacakları, yani Nuhi statüsünü reel olarak tesis edip Nuhiler üzerinde hüküm koyucu bir mevkide olacakları düşüncesini yansıtmaktadır. Mesih döneminde Yahudilikte ihtida müessesesinin olmayacağı yorumu bu bağlamda dikkate

⁸ Jacob Katz, *Exclusiveness and tolerance: Jewish-Gentile relations in medieval and modern times* (New York: Schocken Books, 1962), s. 3; Daniel Sperber, "Gentile", *Encyclopaedia Judaica* (c. VII, 485-486), s. 486.

⁹ David Novak, *The image of non-Jew in Judaism: a historical and constructive study of the Noahide Laws* (New York: The Edwin Melen Press, 1983), s. xiii, 53-54, 262-264; Steven Wilf, *The law before the law* (Lanham: Lexington Books, 2008), s. 1, 53.

¹⁰ TB.Abodah Zarah 2b; *Sifre: a Tannaitic commentary to the Book of Deuteronomy* (çev. Reuven Hammer, New Haven and London: Yale UP, 1986), piska 343; *Mekilta de-Rabbi Ishmael* (çev. Jacob Z. Lauterbach, Philadelphia: The Jewish Publication Society of America, 1976), BaHodesh 5.

¹¹ Novak, *The image of non-Jew in Judaism*, s. 257.

alınmalıdır; bu durum, insanlara Nuhi olmaktan başka imkân tanınmayacağı anlamına gelir.¹²

Nuhi kimliğinin derece bakımından düşüklüğü özellikle mistik türlü yorumlarda daha net tasvir edilerek ontolojik bir gerçek gibi sunulmuştur. Bu yaklaşıma göre her yer ilahi kıvılcımlara donatılmıştır ve her insan ilahi kıvılcıma açık olarak yaratılmıştır. İlahi kıvılcım insanın bilincine/(psyche) tamamen (vicdanına ve şuuruna) sirayet eder ve kişi ilahi ruhun bir parçası haline gelir. Yahudilerin durumu böyledir; bu kıvılcım onların içinde bulunur.¹³ Yabancıların durumu ise böyle değildir; ilahi kıvılcım bir yabancıya sirayet etmeyip üzerinde asılı durur. Kişi ilahi kıvılcımın huzurunda olduğunu farkına varır ve ondan esinlenerek Tanrı'nın yabancılar için Tevrat'ta işaret ettiği kurallara, yani Nuh Kanunları'na uygun yaşayarak dürüst yabancı, yani Nuhi olur. Fakat bazen de kişi ilahi kıvılcımı hiç hissetmez.¹⁴ Bu onun ilahi kıvılcıma kapalı olduğu anlamına gelmez; ilahi kıvılcımın sirayetiyle kişinin derecesi yükselebilir.¹⁵ Mistik düşüncenin yabancılar bakışına örnek olması için, Zohar'ın yazarı olduğu iddia edilen Şimon b. Yohay'ın yabancılar hakkında görüşlerine işaret etmekte fayda vardır. Onun yabancılar hakkında insan olmadıklarını söylediği,¹⁶ onları at ve merkeplere benzettiği¹⁷ ve "en iyisinin öldürülmesi iyidir"¹⁸ dediği kaynaklarda geçmektedir. Bu görüşün Yahudilikteki genel kanaati yansıtmayıp onun kendisinin ve yakınlarının yaşadığı acılardan dolayı kişisel duygularını yansıtan bir yorum olduğu ifade edilmiştir.¹⁹

Yahudilikte Yahudi algısı

Yahudi kimliğini ifade etmek için İbrani, İsrailoğlu, Yahudi, Musevi gibi farklı terimler kullanılır. Bu terimlerin tamamı aynı kimliği işaret etse de farklı tarihsel ve sosyal şartlarda ortaya çıktıkları için farklı içeriğe sahiptirler. İbrani/İvri terimi ulusal bağlamda bir niteleme olup kökeni açısından iki izah mevcuttur. Bir yoruma göre bu terim Ever'in soyundan gelenler anlamında Nuh'un oğlu Şem'in torunu Ever'e atfen türemiştir.²⁰ Diğer yorum ise kelimeyi İbrani ulusunun ilk atası sayılan İbrahim ile ilişkilendirip İbrahim'in Mezopotamya'dan Kenan diyarına göç etmesine,

¹² TB.Yebamoth 24b.

¹³ Bir Nuhi'nin sahip olduğu bu ışık "or pnimi/iç ışık" olarak adlandırılır.

¹⁴ Bir Nuhi'nin üzerindeki ışığın "or makif karov/yakından çevreleyen ışık", Nuh Kanunları'na uymayan yabancıların üzerindeki ışığın ise "or makif rahok/uzaktan çevreleyen ışık" olduğu belirtilmiştir.

¹⁵ Yitzchak Ginsburgh, *Kabbalah and the meditation for the nations* (ed. Moshe Genuth, Jerusalem: Gal Einai, 5767/2006), s. 55-56.

¹⁶ TB.Baba Mezia 114b.

¹⁷ TB.Yebamoth 98a.

¹⁸ Bu yorum birçokları tarafından Yahudiliğin yabancı düşmanlığına delil gösterilmiştir. Kaynaklar konusunda bkz. Emil G. Hirsch, "Gentile", *Jewish Encyclopedia* (V, 615-619), s. 617.

¹⁹ Abraham Cohen, *Everyman's Talmud* (New York: Schocken Books, 1975), 66.

²⁰ *Midrash Rabbah*, Numbers 10:3.

nitekim bu ulusun göçebe yaşam tarzı sürmesine işaret olarak yorumlar.²¹ Kutsal metinlerde birçok yerde geçmesine rağmen bu terim Rabbani kaynaklarda bir kimliği ifade etmek üzere hiç geçmemektedir.²² Yahudi kimliğini ifade etmek için kullanılan İsrailoğulları terimi de ulusal bağlamdadır. İsrail, Yahudi atası olan Yakup'un lakabı olup²³ onun soyundan gelen anlamında bu kavram üretilmiştir. Dini içeriğe sahip olan Yahudi teriminin kökeniyle ilgili iki izah mevcuttur. Bir yoruma göre bu kelime Yakup/İsrail'in oğullarından olan Yehuda'nın adıyla bağlantılı olup onun soyundan gelmeği ifade eder. Diğer yoruma göre ise bu terim Süleyman devletinden türeyen güneydeki Yehuda devleti vatandaşlarını ifade etmiş, sonradan geneli ifade etme özelliğini kazanmıştır.²⁴ Bu terim kutsal metinlerde ilk kez Ester kitabında geçer. Yabancılarla iletişime geçerken bu ulus kendisini Yahudi terimiyle tanıtmış, onlar da bu ulusu Yahudi terimiyle ifade etmiş, İsrailoğlu dememişlerdir.²⁵ Musevi terimi ise Müslümanlar tarafından Yahudi kimliğini ifade etmek için Musa'nın getirdiği öğretileri benimseyenler bağlamında üretilmiş bir terimdir.

Yahudi inancına göre Yahudiler dünyadaki diğer insanlar arasından Tanrı tarafından seçilmişlerdir. Yahudi geleneğinde merkezi konumda olan bu düşünce Tevrat'ta İsrailoğulları'nın Tanrının oğulları olduğunu,²⁶ kutsal bir ulus olduğunu,²⁷ Tanrı'nın hazine halkı olduğunu,²⁸ Tanrının payı ve mirası olduğunu,²⁹ Tanrının onları kendisine özel olarak seçtiğini³⁰ ifade eden cümlelere dayanmaktadır. Tarih boyunca üretilen literatürlerde Yahudi üstünlüğü teması bol bol işlenmiştir.³¹ İsrailoğulları'nın üstünlüğü onların fıtratından gelir.³² Bu üstünlük sadece metafizik olmakla kalmayıp somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Örneğin İsrailoğulları'nın diğer uluslarda görülen eşcinsellik ve hayvanla ilişki gibi ahlaki kötülüklerden uzak oldukları ifade edilmiştir.³³ İbrahim'in öz çocukları olarak İsrailoğulları zeki, dürüst ve mümindirler.³⁴

²¹ Ahmet Çelebi, *Mukayeseli dinler açısından Yahudilik* (İstanbul: Kelam, 1978), s. 26-27.

²² Sacha Stern, *Jewish identity in early Rabbinic writings* (Leiden: Brill, 1994), s. 10.

²³ Tekvin 32:28.

²⁴ Çelebi, 69; Salime Leyla Gürkan, "Yahudi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2013), c. XLIII, s. 182-183.

²⁵ Stern, s. 10.

²⁶ Tesniye 14:1.

²⁷ Çıkış 19:6; Tesniye 7:6, 14:2.

²⁸ Çıkış 19:5; Tesniye 7:6, 14:2, 26:18.

²⁹ Çıkış 3:7; Tesniye 4:20, 9:26, 32:9.

³⁰ Tesniye 14:2.

³¹ Bu konuda detaylı bilgi ve kaynaklar için bkz. Stern, s. 22-46.

³² M.Sanhedrin 10:1.

³³ T.Kiddushin 5:9-10; TB.Kiddushin 82a; TB.Abodah Zarah 22b.

³⁴ TB.Shabbat 97a; TB.Erubin 53b; TY.Sotah 1:10.

İnsan Hayatı ve Onurunun Korunmasına İlişkin Kurallar

Birleşmiş Milletler'in 10.12.1948'de kabul ettiği Evrensel İnsan Hakları Beyanname'si'nin fikir babalarından biri olan Rene Samuel Cassin, insan hakları ve onuru temasının, Yahudiliğin en temel kanun mecmuası olan On Emir'den geldiğini ifade eder.³⁵ Nitekim insan hayatı ve onuru, Yahudiliğin üzerinde durduğu en temel konulardan biridir. İnsanın ölümle tehdit edildiğinde bile yapmaması gereken üç fiil vardır ki bunlardan ilki şirk, ikincisi insan öldürmek ve son olarak ta zinadan kaçınmaktır ki bu hüküm insan hayatına ve onuruna ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır.³⁶ İnsan hayatı ve onurunun korunması söz konusu olduğunda Yahudiliğin Yahudi olan ve olmayan arasında ayırım yapmaması gerektiği kaynaklarda belirtilmiştir.³⁷ Yahudi kaynaklarında insan onurunun muhafazası teması, lügat anlamıyla "yaratılmışlara saygı" anlamına gelen *kevod ha-briyot* şeklinde ifade edilmektedir.³⁸

İnsan hayatı ve onurunun muhafazası konusu Tevrat'ta önemli bir yer tutmaktadır. Bu gaye ile Tevrat çeşitli düzenlemelerde bulunmuştur. Bu düzenlemelerin tamamını kapsamak bir makalenin sınırlarının çok çok ötesindedir. Bu nedenle konu burada ilgili hükümlerden en yakın bağlantı içerisinde olan insan hayatına yönelik öldürme ve yaralama, insan onuruna yönelik kölelik, zina ve zina iftirası örneğinde ele alınacaktır.

İnsan Hayatının Muhafazası

Tevrat getirdiği düzenlemelerle insan hayatının dokunulmazlığını teminat altına almaya çalışmıştır. Bunun için Tevrat öldürme ve yaralama gibi eylemleri yasaklamış, bunlara yönelik ağır cezalar getirmiştir.

İnsan Öldürme

Tevrat öldürme olayının tarihte ilk kez Hz. Âdem'in oğlu Kayın/Kabil'in kardeşi Habil'i öldürmesiyle gerçekleştiğini ve her ne kadar ona kısas cezası uygulanmasından bahsetmese de Tanrı'nın onun bu yaptığını beğenmediğini nakleder.³⁹ Yahudi geleneğine göre insan öldürme ilk insandan itibaren yasaklanmıştır.⁴⁰ Tevrat'ta ise bu yasak ilk olarak tufandan

³⁵ Rene S. Cassin, "From the Ten Commandments to the Rights of Man", erişim tarihi: 20.07.2015, <http://renecassin.over-blog.com/article-from-the-ten-commandments-to-the-rights-of-man-72080499.html>.

³⁶ Yahudilikte önem sırasına göre her şeyden önce Tanrının geldiği, ardından insanların geldiğine ilişkin klasik kaynaklardaki bilgiler için bkz. Hershley H. Friedman, *Human dignity and the Jewish tradition*, erişim tarihi: 20.07.2015, <http://www.jlaw.com/Articles/HumanDignity.pdf>.

³⁷ Nahum Rakover, *Gadol kevod ha-briyot:kevod ha-adam ke-ereh al* (Yeruşalayim, 1998), s. 29-30.

³⁸ Örneğin bkz., TB.Berahot 19b; TB.Şabbat 81b; TB.Eruvin 41b; TB.Megila 3b.

³⁹ Tekvin 4:8-16.

⁴⁰ Nuh Kanunları diye bilinen yedi hüküm içerisinde insan öldürme de yasaklanmıştır. Yahudi geleneğine göre bu hüküm yaratılmasından birkaç saat sonra Hz. Âdem'e verilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. Hasanov, *Nuh Kanunları ve Nuhilik*, s. 55-56.

sonra Tanrı Hz. Nuh'u kutsarken belirtilir. İnsan kanı dökmenin yasaklığını beyan eden bu hükme sebep olarak Tevrat insanın Tanrının suretinde yaratıldığı için değerli olduğunu ve öldürülenin kanının bizzat Tanrı tarafından aranacağını belirtir.⁴¹ Tevrat kan dökmenin ülkeyi kirlettiğini, bu kirin sadece katilin kanının akıtılmasıyla temizleneceğini ifade eder.⁴² Tevrat, bir insanın hasmını kendi öldürmesini yasaklamakla yetinmeyip kiralık katil tutmayı da yasaklamakta, kiralık katili lanetlemektedir.⁴³ Kullanılan ifadeler, öldürme yasağının önemi hakkında fikir vermektedir. Öldürme yasağı daha sonra Sina'da Hz. Musa'ya verilen On Emir'de de "Öldürmeyeceksin" diye tekrarlanmıştır.⁴⁴ İnsan Tanrı ilişkisini düzenleyen ve anne babaya itaati öneren ilk beş kanundan sonra On Emir insanlar arası ilişkileri düzenleyen kanunlara geçtiğinde ilk olarak insan öldürmenin yasaklığı ile başlaması, konunun önemini ortaya koymaktadır.

Tevrat'ta insan öldürme olayına farklı yönleriyle yaklaşmakta ve bu fiili sadece bizatihi icra etmek ile yetinilmeyip ölüme sebebiyet vermek de suç kapsamında telakki edilmektedir. Konuyu derinlemesine ele alan Tevrat, faili meçhul cinayetler ile bir insanın hayvan tarafından öldürüldüğü durumda hangi uygulamaya başvurulacağını dahi belirtmek suretiyle bu konunun hassasiyetini gözler önüne sermektedir. İlgili düzenlemeler çağın şartlarını yansıtmaktadır.

a. Öldürme Suçu

Tevrat farklı yerlerde insan öldürmekle ilgili beyanlarda bulunur ve bazen öldürüleni nitelemek bazen de öldürülenin "komşu", yani bir Yahudi olması kaydını düşerse de suçun oluşması ve cezanın uygulanması açısından bu ikisi arasında herhangi bir fark gözetmez. Tevrat'ta kasıtlı ve kasıtsız adam öldürme eylemleri arasında ayırım yapılmış, ikisinin saptanabilmesi için farklı yöntemler sunulmuştur. Bunlar ölen ve öldürülen kişi arasındaki münasebetlerin araştırılması ve ölüme neden olan aletin incelenip ölüme neden olup olmayacağını kesinleştirilmesidir. Şöyle ki bir insanın demir veya adam öldürebilecek tahtadan bir aletle veya taşla başka birine vurması durumunda bu vurma eylemi ölümle neticelenmişse adamın katil olduğuna hükmedilir.⁴⁵ Yine birisi hasmına yumruk atar veya bir nesne fırlatırsa, onu bir çukura iterse ve bunun sonucunda ölüm gerçekleşirse adamın katil olduğuna hükmedilir.⁴⁶ Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta, ölen ile öldüren arasında husumet olması ve öldürenin öldürmeye kastetmiş olmasıdır. Örneğin birisi odun kesmek için baltayı vurduğunda balta demiri saptan çıkar ve "komşusuna" isabet edip onu öldürürse, ölüme

⁴¹ Tekvin 9:5-6.

⁴² Sayılar 35:33-34.

⁴³ Tesniye 27:25.

⁴⁴ Çıkış 20:13; Tesniye 5:17.

⁴⁵ Sayılar 35:16-18.

⁴⁶ Sayılar 35:20-21.

neden olan kişi katil sayılmaz.⁴⁷ Yine meşru müdafaa halinde insan birisini öldürürse suçlu sayılmaz. Ancak meşru müdafaa hakkının kötüye kullanılmaması teminat altına alınmaya çalışılmıştır. Mesela bir hırsız bir eve gece vakti girdiğinde öldürülürse ev sahibi katil sayılmazken gündüz vakti girdiğinde öldürürse suçlu sayılacaktır.⁴⁸ Yukarıda anlatılanlar maktulün özgür birisi olduğu zaman geçerli kurallardır. Fakat öldürülen köle olduğu durumda Tevrat özgür birisini özgür olmayan birisinin ölümü nedeniyle infaz edilemez prensibini benimsemiştir.⁴⁹

Tevrat, faili meçhul cinayetlerle ilgili düzenlemelerde de bulunarak toplumda haksız yere dökülmüş kan olmamasını sağlamaya çalışmıştır. Bunun için faili meçhul cinayetin kırdı, gözden ırak yerlerde gerçekleştiği perspektifinden hareket edilir. Bu yaklaşım, muhtemelen o dönemin sosyal şartlarını yansıtmaktadır. İlk başta maktulün bulunduğu yere en yakın yerleşim birimi oradaki yaşlı insanlar ve yargıçlar tarafından tespit edilecektir. Cesedin bulunduğu yerin civarındaki yöre halkının tamamı zanlı addedilir. Fakat katil belli olmadığı için ilgili düzenlemeler çözüm olarak ceza uygulanmasına değil de yöre halkının zanlı durumundan kurtulmalarına yöneliktir. Bunun için yörenin aksakallıları işe koşulmamış, boyunduruk takmamış bir düve alarak onu toprağı sürülmemiş, ekilmemiş ve içinde sürekli akan bir dere olan bir vadiye getirecek ve dereye düvenin boynunu kıracaklar. Bu sırada Levi soyundan gelen kohenlerin de orada bulunması gerekmektedir. Yörenin ileri gelenleri dereye boynu kırılan düvenin üzerinde ellerini yıkayarak maktulün kendileri –ve temsil ettikleri aileler- tarafından öldürülmediğini ve kimin tarafından öldürüldüğünü de görmediklerini söyleyip Tanrıdan o yörenin halkı için mağfiret dilemeleri gerekir.⁵⁰ Bu uygulama, Kurân-i Kerim'de Bakara suresinde faili meçhul cinayette İsrailoğulları'nın yapmaları gerekeni anlatan kıssa ile benzer öğeler içermektedir.

b. Suçun Müeyyidesi

Yahudilikte kasten adam öldürmenin cezası, suçlunun kısas yoluyla öldürülmesidir. Tevrat katilin kesinlikle öldürüleceğini açık bir şekilde emreder.⁵¹ Haksız yere cana kıyanın takipçisinin bizzat kendisi olacağını belirten Tanrı, katilin muhakkak öldürülmesi gerektiğini, hatta kendi sunağına⁵² veya sığınma şehirlerine⁵³ sığınsa bile oradan çıkarılıp öldürülmesi gerektiğini emreder. Tevrat cezalandırma sorumluluğunu kan intikamını alan kişi nitelemesiyle maktulün yakınlarına vermiştir.⁵⁴ Ölüm

⁴⁷ Tesniye 19:4-6.

⁴⁸ Çıkış, 22:2-4.

⁴⁹ Çıkış 21:28-32.

⁵⁰ Tesniye, 21:1-9.

⁵¹ Levililer 24:17.

⁵² Çıkış 21:12-14.

⁵³ Tesniye 19:11-13.

⁵⁴ Sayılar 35:24; Tesniye 19:6, 12.

cezasının uygulanması için Tevrat en az iki şahidin olmasını şart koşmakta, tek şahidin tanıklığını yeterli görmemektedir.⁵⁵ Kasıtlı olarak birini öldüren kişinin diyet ödeyerek ölümden kurtulma şansı bulunmamaktadır. Tevrat bu hususu, katilin canı için bedel ödemesini açıkça yasaklayarak açıklamış,⁵⁶ katile kesinlikle acınmaması gerektiğini emretmiştir.⁵⁷ Bir insanın kölesini döverek ölümüne sebep olması durumunda ise ceza alıp almaması kölenin ne zaman öleceğine bağlanmıştır. Eğer ölüm hemen gerçekleşirse Tevrat adamın cezalandırılacağını söylemekte, fakat bu cezanın detayları hakkında herhangi bir bilgi vermemektedir. Ölüm hemen değil en az bir gün arayla gerçekleştiği durumda ise herhangi bir ceza uygulanmayacağını beyan ederek bunu ölüme sebebiyet verenin kendi mülkiyetinde tasarruf özgürlüğü şeklinde telakki eder.⁵⁸

Tevrat öldürme suçunun oluşması için bu eylemin kasıtlı gerçekleşmesini şart koşup bu şartı taşımayan kasıtsız öldürme ve sahip olduğu hayvanın sebep olduğu öldürme eyleminde kişiyi suçsuz bulmaktadır. Kazaen adam öldürme durumunda ise insan suçlu olmadığı için ölüm cezasına çarptırılmamaktadır. Fakat maktulün yakınları tarafından öldürülmekten kurtulmak için sığınma şehirlerine giderek bir süre orada kalması emredilmiştir.⁵⁹ Burada ilginç nokta, suçlu sayılmamasına karşın adam öldürenin sığınma şehirleri dışında kan intikamını alan tarafından öldürüldüğü durumda intikam alanın suçlu bulunmamasıdır.⁶⁰ Diğer bir ilginç nokta, kişinin bu sığınma şehirlerinde kalma süresiyle ilgilidir. Tevrat bu süreyi o dönemin başkoheninin hayatta kalma süresiyle sınırlandırmıştır.⁶¹ Adam öldürenin sığınma şehirlerine gitme her ne kadar maktulün yakınları tarafından acıya alışma ve gazaplarını unutma dönemi olarak mülhaza etmek şeklinde algılanabilirse de, olayın hemen akabinde bile başkohen ölürse adam öldürenin kendi şehrine dönmesine izin verilmesi, bu çıkarımı reddetmektedir. İnsanın sahip olduğu hayvan birisini öldürdüğü durumda ise, hayvan sahibinin ihmâli olursa suçlu sayılmasına karşılık, ilginç bir biçimde hayvan her halükarda suçlu bulunup hayvanın öldürülmesi gerekir. Bu konuda Tevrat, saldırganlığı bilinen bir boğanın sahibinin daha önce uyarılmasına rağmen boğasına sahip çıkmamasının suçlu sayılması için yeterli sebep kabul edip öldürüleceğine veya maktulün yakınları isterse diyet ödeyeceğine hükmetmiştir.⁶² Burada boğanın örnek

⁵⁵ Sayılar, 35:30.

⁵⁶ Sayılar 35:31.

⁵⁷ Tesniye 19:13.

⁵⁸ Çıkış 21:20-21.

⁵⁹ Çıkış 21:12-13; Sayılar 35:11-12, 15; Tesniye 19:4-5.

⁶⁰ Sayılar 35:25-28; Tesniye 19:6.

⁶¹ Sayılar 35:25, 28, 32.

⁶² Çıkış 21:28-32.

olarak kullanıldığı, insanlara zarar veren bütün hayvanların da bu hükme tabi olduğu ifade edilmiştir.⁶³

Yaralama ve Sakat Bırakma

Tevrat yaralama ve sakat bırakma suçlarının cezasının ne olacağını anlatırken mağdur taraf "komşu", yani Yahudi olarak tasvir edilmektedir. Söz konusu suç mütekabiliyet esasında cezalandırılacaktır. Bu konudaki temel prensip, "kırığa karşılık kırık, göze karşılık göz, dişe karşılık diş, ele karşılık el, ayağa karşılık ayak, yanığa karşılık yanık, yaraya karşılık yara, bereye karşılık bere" olup kişinin karşı tarafa ne yaptıysa kendisine de aynı şey yapılacağıdır.⁶⁴ Mütekabiliyet prensibi, mağdur tarafın özgür olması durumunda geçerli olup kölelerle ilgili düzenleme farklıdır. Şayet birisi kölesinin gözüne vurarak onu kör eder veya dişine vurarak kırarsa karşılığında herhangi fiziksel ceza almamakla birlikte o köleyi özgür bırakması gerekmektedir.⁶⁵ Tevrat insanların zarara uğramalarını engellemek maksadıyla saldırıya uğrayan insanın hastalanması durumunda uğrayacağı zararın tazmin edilmesini şart koşar ve bu durumda olan birisinin sağlığına kavuşturulması ve kaybettiği zamanının tazmin edilmesi için para cezası ödenmesi gerektiğinden bahseder.⁶⁶ Yine aynı saikle hamile bir kadına verilen zarar sonucu kadının erken doğum yapması durumunda saldırgan para cezası ödeyecektir.⁶⁷

Kişi kendi ebeveynine zarar verirse alacağı ceza yukarıda söylenen cezadan farklıdır. Anne babanın özel konumu, On Emir'de insan öldürme yasağından daha önce zikredilen anne babaya saygı duyulması gerektiği hükmünden de anlaşılabilir.⁶⁸ Tevrat anne babasını döven kişinin kesinlikle öldürülmesi gerektiğini belirtmektedir.⁶⁹ Bundan başka, verilen zararın el kesme cezasıyla cezalandırılacağı bir durum mevcuttur. Bu ceza, erkeğin üreme organına zarar verildiğinde uygulanır. Tevrat'a göre eşiyile kavga edeni alt etmek için kadın onun erkeklik organını sıkması durumunda kadının elinin kesilmesi gerekmektedir.⁷⁰

İnsan Onurunun Muhafazası

Yahudiliğe göre insanın hayatı kutsal olduğu kadar onuru da kutsaldır ve dokunulmaması gerekir. İnsan onurunun muhafazası o kadar önemli bir konudur ki cezaya çarptırılan kişilerin bile bundan mahrum bırakılmaması

⁶³ Nahum M. Sarna, *Exodus: the traditional Hebrew text with the new JPS translation* (Philadelphia: The Jewish Publication Society, 1991), s. 127.

⁶⁴ Çıkış 21:24-25; Levililer 24:20.

⁶⁵ Çıkış 21:26-27.

⁶⁶ Çıkış 21: 18-19.

⁶⁷ Çıkış 21:22-23.

⁶⁸ Çıkış 20:12; Tesniye 5:16.

⁶⁹ Çıkış 21:15.

⁷⁰ Tesniye 25:11-12.

emredilmiştir.⁷¹ İnsan onurunun dokunulmazlığını teminat altına almak için Tevrat alikoyma ve kölelik yollarıyla insan hürriyetini kısıtlama, zina ve zina iftirası gibi fiilleri yasaklamış, bunlara yönelik sert cezalar önermiştir.

İnsan Hürriyetini Kısıtlama

İnsan hürriyetini kısıtlamaya yönelik düzenlemeler bir insanın kaçırılması ve kölelik bağlamında dile getirilir. Tevrat'a göre insan hürriyeti hayat kadar önemlidir ve bundan dolayı hürriyete yönelik herhangi bir fiil hayatı tehdit eden fiillerde olduğu gibi ölüm cezası ile cezalandırılmalıdır. Bu cezanın uygulanması için kaçırılanın köle olarak satılması şart olmayıp kaçırılanı elinde tuttuğu zaman da aynı cezaya çarptırılması gereklidir.⁷²

İnsan hürriyetini kısıtlayan diğer bir olgu köleliktir. İnsanı özgürlüğünden mahrum bıraktığı için günümüzde iyi görülme de eski çağlarda kölelik yasal bir kurum olmuştur. Eski Yakınoğu kültüründe var olan kölelik müessesesine Tevrat'ta da rastlanır. Burada köle olarak doğma, kızın babası tarafından cariye olarak satılması, borcunu ödeyememekten dolayı köleleştirilme, kölelikten çıkışı kabul etmeme gibi köleliği doğuran sebepler sıralanıp temelde ekonomi odaklı bir sistem sunulmaktadır. Savaşta esir alınan kadınların cariye olabileceği gibi evlenilerek özgür statüye kavuşturulmasından da bahseder.⁷³ Yukarıda işaret edildiği üzere Tevrat insan kaçırmayı ölümle cezalandırarak kölelik için bu yolu kapatmaya çalışır. Mahiyeti itibarıyla Tevrat'ın köleliğe bakışı, olumsuzdur. Çıplaklığını örtmediği için Nuh'un oğlu Ham'ı lanetleyip soyundan gelenlerin köle olmaları şeklinde ettiği beddua⁷⁴ bunu anlatmaktadır. Fakat Tevrat kölelik müessesesine tamamen de karşı çıkmak bir yana İbrani atalar diye bilinen İbrahim'in, İshak'ın ve Yakup'un köleleri ve cariyeleri olduğunu belirtir.

Tevrat'ta köleliğe izin verilmiş ve köleleri koruyan kurallar da konulmuştur. Fakat detaylıca incelenirse bu korumanın sadece İsrailoğulları soyundan gelenlerle sınırlı olduğu görülecektir. Bu nedenle Tevrat'ın kölelere bakışında çifte yaklaşım olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Şöyle ki Tevrat İsrailoğulları'ndan olan bir kölenin kölelik süresi en fazla altı yıl ile kısıtlı olup yedinci yılda otomatik olarak özgürlüğüne kavuştuğu halde yabancılar için ömürlük kölelikten bahsedilmiştir. Tevrat'ta kölelikle ilgili kurallar bir bütün olarak ele alındığında Tevrat'ın köleleri köle doğanlar ve sonradan köle olanlar şeklinde iki ana grupta, sonradan köle olanları da yabancı köle ile İsrailoğulları'ndan olan kadın ve erkek köle alt gruplarında düzenlediği görülmektedir.

Köle doğan birisinin özgürlüğüne kavuşmasına ilişkin Tevrat'ta açık bir bilgi mevcut değildir. Köle bir erkek efendisi tarafından evlendirilirse

⁷¹ Tesniye 25:3.

⁷² Çıkış, 21:16

⁷³ Tesniye 20:10-14, 21:10-14.

⁷⁴ Tekvin 9:18, 25, 27.

doğacak çocukların efendinin kölesi olarak kalacağı beyan edilmektedir.⁷⁵ Efendisinden kaçmış bir kölenin sahibine iade edilmeyip İsrailoğulları'na sığınarak yaşamasını ifade eden cümle⁷⁶ ise bir yabancı efendiye ait köleden bahsediyor gibi durmaktadır. Nitekim sonradan köle olan bir yabancıdan da bu şekilde özgürlüğe kavuşmasına yönelik bir bilgiye rastlanmaz. Tevrat bu türden kölelere ya satın alarak ya miras alarak sahip olmaktan bahseder ve onların hayatları boyunca köle kalacaklarını net bir şekilde söyler.⁷⁷ Aslında Tevrat kölelerle ilgili kuralları koyarken sonradan köle olan yabancı ile köle doğan birisini tam köle sayar. Çünkü bu köleler satın alınabilir, satılabilir ve miras olarak varisin mülkiyetine geçebilir. Oysaki Tevrat İsrailoğulları soyundan gelenlerin köleliğini ekonomik sıkıntılardan dolayı geçici hizmetçilik olarak düzenler. Şöyle ki İsrailoğulları'ndan olan birisi borcunu ödeyemez ise borcu mukabilinde en fazla altı yıl süreyle köle olup yedinci yıl otomatik olarak özgürlüğüne kavuşacaktır. Bu altı yıl içerisinde efendisi onu başkasına satsa bile altı yılın dolmasıyla kişi özgür kalacaktır. Bu zaman o eli boş bırakılmayıp efendisinin ona davarlarından, tahılından, şarabından bol bol vermesi istenmiştir.⁷⁸ Ayrıca, bu tür köle altı yıl zarfında bedel ödeyerek de özgür olabilir.⁷⁹ Bu süre zarfında köle efendisi tarafından evlendirilirse altı yıl bittikten sonra eşi ve çocukları köle olmaya devam edecek, sadece kendisi özgür kalacaktır. Fakat ailesini terk etmek istemez ve gönüllü olarak efendisinin yanında kalmak isterse bu zaman gerekli işlemler yapıldıktan sonra hayatı boyunca efendisine ait olmak üzere köle kalacaktır.⁸⁰ İsrailoğulları soyundan gelen bir kız, babası tarafından cariye olarak satılırsa efendisi onu başkalarına satamaz, onunla ya kendisi ya oğlu evlenecektir. Evliliğin gerekli kıldığı kurallara uyulmadığı takdirde kadın özgürlüğüne kavuşmak için altı yıl beklemek zorunda kalmayıp hiçbir bedel ödemek zorunda da değildir.⁸¹

Zina ve Zina İftirası

Yahudiliğe göre zina ve zina iftirası büyük suç olup sert bir şekilde cezalandırılır. Zina erkeğin, zina iftirası ise kadının hakkına tecavüz olarak görülmüş ve ilgili düzenlemeler bu perspektiften yapılmıştır. Yahudiliğe göre bekâr bir kızın girdiği ilişki zina sayılmaz. Kadın evlilik veya nişanlılık yoluyla bir erkeğe ait olur ve bu bağ devam ettiği süre içerisinde ondan başkasıyla ilişkiye girerse bu zina sayılır. Zina, kadının kocasına karşı sadakatsizliğidir ve büyük suçtur. Kocasının şerefine lekelediği için kadın ölüm cezasına çarptırılacaktır. Bu cezanın uygulanması açısından kadının mensup olduğu aile ve bu günahı ne zaman işlediği belirleyicidir. Eğer kızın

⁷⁵ Çıkış 21:4.

⁷⁶ Tesniye 23:15.

⁷⁷ Levililer 25:44-46.

⁷⁸ Çıkış 21:2; Tesniye 15:12-15.

⁷⁹ Levililer 25:47-54.

⁸⁰ Çıkış 21:3-6.

⁸¹ Çıkış 21:7-11.

bakire olmadığı zifafta ortaya çıkarsa kız recmedilecektir. Tevrat nişanlılık döneminde işlenen suçun cezasını recm olarak belirlemiştir.⁸² Zina suçu evliliğin sonraki dönemlerinde işlenmişse Tevrat kadının öldürüleceğini söylemekte, fakat bu cezanın nasıl uygulanacağından bahsetmemektedir. Kadın din adamının kızı olduğu durumda cezası daha ağır olup yakılması gerekir.⁸³ Sonraki dönemlerde din bilginleri sıradan bir aileye mensup olan kadının zina ettiği takdirde boğularak öldürüleceğini ifade etmişler.⁸⁴

Tevrat'ta zina iftirası, kadının onuruna karşı işlenen bir suç mahiyetinde olup sadece koca tarafından ileri sürülebilen bir iddiadır. Bunun sebebi eski Yahudi toplumunda kadına erkeğin mülkü gözüyle bakılması olabilir. Zina iftirası kadına zifafta atılabileceği gibi zifaftan sonra evliliğin herhangi bir döneminde de atılabilir ve ilgili düzenlemeler her iki durumu kapsamaktadır. İddia zifafta kızın bakire olmadığı şekilde ileri sürülmüşse kızın iffetinin ispatı anne babanın üzerindedir. Eğer onlar kızlarının iffetini ispatlarsa erkek yaptığı iftiradan dolayı para cezasına tabi tutulacak ve hayatı boyunca kızı boşama hakkından mahrum bırakılacaktır. Tevrat burada ispat vasıtası olarak yatak çarşafını kentin ileri gelenlerine ibraz edilmesini önermektedir.⁸⁵ Şayet zina iddiası evliliğin ileri dönemlerinde ileri sürülmüşse bu zaman kadın suçsuzluğunu ispatlamak zorundadır. Tevrat'a göre erkeğin bu iddiasını ileri sürmesi için, kadının zina yaptığına tanık bulunmasa dahi kendisinin eşinin davranışlarından şüphelenmesi yeterlidir. Zina yapması hukuken ispatlanamayan şüpheli kadın suçsuzluğunu "acı suyu içme" ritüeliyle ispatlayacaktır. Bu ritüelin icrasında din adamı, yalan söylediği takdirde içtiği acı suyun zarar vererek karnının şişeceği ve kalçasının eriyeceği hususunda kadını uyarıp eğer suçlu değilse içtiği suyun zarar vermeyeceğini söyler. İddianın yalan çıkması durumunda kocaya herhangi bir yaptırım uygulanmayacaktır.⁸⁶ Bu, kadının konumu ve yükümlülükleri gibi o dönemin şartları içerisinde değerlendirilmelidir. Çünkü kocanın şerefine muhafazası kadının yükümlülükleri arasında görülmekteydi. Ayrıca, eşlerin birbirine sadâkati hususunda erkeğe daha çok hak tanınıyordu. Mesela erkek eşinden şüphelendiği takdirde kadını iffetliliğini ispatlamaya zorlayabilme yetkisine sahip olduğu halde, kadın kocasını sadakate davet etmeğe yönelik meşru zorlama hakkına sahip değildir.⁸⁷

⁸² Tesniye 22:13-14, 20-21, 23-24.

⁸³ Levililer 20:10-12, 21:9.

⁸⁴ Detaylı bilgi için bkz. Eldar Hasanov, "İslam Hukuku ile Karşılaştırmalı olarak Yahudi Hukukunda Zina ve Benzeri Cinsel Suçlar" (Yüksek Lisans Tezi, M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007), s. 13-32.

⁸⁵ Tesniye 22:13-19.

⁸⁶ Sayılar 5:12-31.

⁸⁷ Detaylı bilgi için bkz. Hasanov, *Yahudi Hukukunda Zina*, s. 33-48.

Son olarak işaret edilmelidir ki Tevrat livata ve hayvanla ilişkiyi de insan onuruna yakıştırmadığı için yasaklamakta, yasağa uymayanların ölüm cezasına çarptırılmalarını emretmektedir.⁸⁸

Sonuç

Yahudiliğin insan algısı ben ve öteki yaklaşımı üzerine kuruludur. Kendi kimliğini var etmek için Yahudilik her zaman karşısında bir kimlik var etmek zorunda kalmış ve bu nedenle yabancı, Yahudi olmayan kimliğini var etmiştir. Yahudi kaynaklarına göre Sina'dan önceki dönemde herkes Nuh soyundan geldiği için etnik bir ayrım yoktu. Bu ayrım özellikle Sina'da İsrailoğulları ile Yahve'nin ahitleştiği zaman ortaya çıkmıştır. Böylece, o zamandan itibaren Yahudilik kendini var etmek için bir öteki üretmiştir. Yahudiliğe göre yabancılar da tek statüde değerlendirilmezler. Yabancılar içerisinde yanlış yolda olan insanlar olduğu gibi doğru yolda olan insanlar da mevcuttur. Hak yolda olan, namuslu yaşam süren insanlar Yahudi kaynaklarında Nuhi olarak isimlendirilir. Yahudi geleneğinde Nuhiler hakkında övücü ifadeler geçmektedir. Nuhi olmayan yabancılar ise yerilmekte, kendilerine çeşitli ahlaksızlıklar ve kötülükler isnat edilmektedir.

Yahudiliğe göre insan Tanrı'nın suretinde yaratıldığı için değerlidir. Bu nedenle öldürülemez, dövülemez, küçük düşürülemez. Tevrat'ın konuyla ilgili düzenlemelerinde bu fiiller suç kabul edilmiş ve cezai müeyyide ile desteklenmiştir. Tevrat öldürme ve yaralama suçlarını işleyenlerin yaptığının bizzat kendisiyle, yani misilleme suretinde cezalandırılacağını öngörmektedir. Ne var ki Tevrat'ta cezalandırma aşamasında ırk odaklı bir yaklaşımın varlığı görülmektedir. Özellikle insan onurunun söz konusu olduğu yerlerde Tevrat'ın temel koruma alanına Yahudiler girmektedir. Ayrıca, Tevrat'taki düzenlemeler temelde özgür insanları korumaya yönelik olup köle statüsünde olanlara aynı haklar tanınmamıştır. Yahudi olmayanlar tamamen göz ardı edilmeseler de Yahudiler gibi desteklenmemektedirler. Yahudi bireyin köleliği tam anlamıyla kölelik olmayıp geçici hizmet dönemi olarak nitelendirilmesi konunun anlaşılması bakımından isabetli olacaktır.

⁸⁸ Levililer 20:13, 15-16.

Kaynakça

- Cassin, Rene S., "From the Ten Commandments to the Rights of Man", erişim tarihi: 20.07.2015, <http://renecassin.over-blog.com/article-from-the-ten-commandments-to-the-rights-of-man-72080499.html>.
- Cohen, Abraham, *Everyman's Talmud*, New York: Schocken Books, 1975.
- Çelebi, Ahmet, *Mukayeseli dinler açısından Yahudilik*, İstanbul: Kelam, 1978.
- Friedman, Hershley H., *Human dignity and the Jewish tradition*, erişim tarihi: 20.07.2015, <http://www.jlaw.com/Articles/HumanDignity.pdf>.
- Ginsburgh, Yitzchak, *Kabbalah and the meditation for the nations*, (ed.) Moshe Genuth, Jerusalem: Gal Einai, 5767/2006.
- Gürkan, Salime Leyla, "Yahudi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2013, c. XLIII, s. 182-184.
- Hasanov, Eldar, "İslam Hukuku ile Karşılaştırmalı olarak Yahudi Hukukunda Zina ve Benzeri Cinsel Suçlar", Yüksek Lisans Tezi, M. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.
- Hasanov, Eldar, "Nuhi kimliği bağlamında Yahudilikte yabancı algısı", *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi* II:1, (2015), 137-160.
- Hasanov, Eldar, *Nuh Kanunları ve Nuhilik*, İstanbul: İSAM, 2015.
- Hirsch, Emil G., "Gentile", *Jewish Enciclopedia*, V, 615-619.
- Katz, Jacob, *Exclusiveness and tolerance: Jewish-Gentile relations in medieval and modern times*, New York: Schocken Books, 1962.
- Mekilta de-Rabbi Ishmael*, çev. Jacob Z. Lauterbach, Philadelphia: The Jewish Publication Society of America, 1976.
- Midrash Rabbah*, (ed.) H. Friedman, Maurice Simon, London: Soncino Press, 1939.
- Novak, David, "Gentiles in Rabbinic thought", *The Cambridge history of Judaism IV: the late Roman-Rabbinic period*, (ed.) Steven T. Katz, Cambridge: Cambridge UP, 2006, 647-662.
- Novak, David, *The image of non-Jew in Judaism: a historical and constructive study of the Noahide Laws*, New York: The Edwin Melen Press, 1983.
- Rakover, Nahum, *Gadol kevod ha-briyot: kevod ha-adam ke-ereh al*, Yeruslayim, 1998.
- Rakover, Nahum, *Law and the Noahides: law as a universal value*, Jerusalem: The Library of Jewish Law, 1998.
- Sarna, Nahum M., *Exodus: the traditional Hebrew text with the new JPS translation*, Philadelphia: The Jewish Publication Society, 1991.

Schultz, Joseph P., *Judaism and the Gentile faiths: comparative studies in religion*, New Jersey: Associated University Presses, 1981.

Sifre: a Tannaitic commentary to the Book of Deuteronomy, ev. Reuven Hammer, New Haven and London: Yale UP, 1986.

Sperber, Daniel, "Gentile", *Encyclopaedia Judaica*, VII, 485-486.

Stern, Sacha, *Jewish identity in early Rabbinic writings*, Leiden: Brill, 1994.

The Babylonian Talmud, (ed.) Rabbi Epstein ve dğr., London: The Soncino Press, 1978.

Wilf, Steven, *The law before the law*, Lanham: Lexinton Books, 2008.

